

עמידה בברכת תפילין ושאר המצוות

וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך: (דברים ו, ח)

על איזה מצוות מברכים בעמידה

כתוב בספר אבודרהם (ברכות השחר) בציצית מברך בא"י אמ"ה אקב"ו להתעטף בציצית, ופ"ה להתעטף מלשון התרגום "מעיל צדקה יעטני" (ישעיה סא, ו) עטפני, וחייב לברך עליו מעומד. ושש מצוות הן שברכתן מעומד סימן להם על"ץ של"ם, עומר, לבנה בחדושה, ציצית, שופר, לולב, מילה. כי באלו הוא כתוב "לכם", בעומר וספרתם "לכם" (ויקרא כג, טו) וכן בלבנה (שמות יב, ב) החדש הזה "לכם", וכן בציצית והיה "לכם" לציצית (במדבר טו, לט), וכן בשופר יום תרועה יהיה "לכם" (במדבר כט, א), וכן בלולב ולקחתם "לכם" (ויקרא כג, מ), וכן במילה המול "לכם" כל זכר (בראשית יז ו). ואנו למדין חמשתן בגזירה שוה מ"לכם" הכתוב גבי עומר, וספירת העומר מעומד שנאמר מהחל חרמש בקמה (דברים טז, ט) אל תקרי בקמה אלא בקומה, קרי ביה בקימה.

ויש מצוה אחרות שמברכין עליהן מעומד למצוה מן המובחר, ואם לא בירך מעומד אין לחוש, כגון הלל ומקרא מגלה וסוכה. וי"א כלל לזה כי כל מצוה שאין בה הנאה מברכים עליה מעומד.

וע"ע בספר עטרת זקנים (סימן תרצ) בשם בעל העיטור סימן על שבעה דברים שמברכין מעומד, "עצ"ת ה' לעל"ם תעמוד" (תהלים לג, יא), ראשי תיבות עו"ז, רצה לומר תפילין הנקראים עוז (ברכות ו, א), ציצית, תורה, תקיעה, לעל"ם לבנה, עומר, לולב, מילה.

ובספר א"ח (ח"א ציצית אות כז) מביא מהירושלמי שכל הברכות מעומד, ועל ברכת מצות קאמר ולא על ברכת הנהנין. ומביא הא"ח סמך לדבר דכתיב "ויעמוד שלמה ויברך", וכן נמי מצינו בלויים דכתיב "לעמוד לשרת", מכאן אמרו שאין שירות אלא מעומד, והשירות שלנו בעשותנו המצות, א"כ מברך מעומד.

תפילין בעמידה או בישיבה

כתוב בשו"ע (או"ח כה, יא) יש מי שכתב להניח של יד מיושב, ושל ראש מעומד. וכתב הרמ"א שבמדינותינו לא נהגו כן, אלא שתיהן מעומד.

מקור המחבר הוא ספר האגור (הלכות תפילין סימן פד), וז"ל נמצאו שלשה דינים בספר הזוהר בענין ציצית ותפילין מה שאינם נמצאים בכל הפוסקים הנמצאים בינינו. האחד שכתוב שם שאיסור גדול הוא מי שמניח תפילין קודם לבישת הציצית. **השני שצריך שילבש תפילין של יד מיושב ושל ראש מעומד.** והשלישי שצריך שיקרב היו"ד שברצועה של יד אצל הבית של יד בקשירתו, ומי שמרחקו ירחקו חייו ממנו. ולשלשתן יש טעם גדול מצד הקבלה, כאשר עוררתיך אתה התלמיד החשוב, בהיותי מפיך נצוצי דינור מפומי לפומך בקבלה האמיתית.

חילוק בין הברכה להנחת התפילין

ועי' במג"א (ס"ק כ) שההנחה תהא מיושב והברכה והקשירה תהיה מעומד, וכמ"ש הב"י (סי' ח) דכל ברכות המצות בעמידה.

וכבר כתב בכנסת הגדולה בכללי הפוסקים שכל דבר שבעלי הקבלה והזוהר חולקין עם הגמ' הלך אחר הגמ' והפוסקים, מיהו אם בעלי הקבלה מחמירין יש להחמיר ג"כ, וכל דבר שלא הזכר בגמרא ובפוסקים אף על פי שנזכר בקבלה אין אנו יכולים לכוף לנהוג כן.

כדברי המג"א, לחלק בין הנחת התפילין להברכה, מבואר גם בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן קב), עי"ש שנשאל על ברכת להניח תפילין למה נוהגים לברך מעומד כיון שצריך לישב בהנחת תפילין של יד, והרי כמה חבילות של מצות מברכין עליהן מיושב, ואם ברכת הלבנה וספירת העומר יצאו מכללן לברך מעומד, פירשו בהן חכמים.

אכילת מצה מרור וישיבת סוכה

השיב הרמ"ע שאינו יודע איה "החבילות" האלה, שזה שמברכים על אכילת פסח מצה ומרור מיושב "אכילה שאני", וזה שמברכים על ישיבת סוכה מיושב, "כעין תדורו" אמר רחמנא.

אין בו מעשה

ומש"כ השואל שהוצרכו לפרש בברכת הלבנה שתהא מעומד, אינו אלא משום דחיובא דאתי ממילא הוא ואינו מחוסר מעשה, סד"א הרואה לבנה בחדושה דאתרמיה ליה מיושב הוה ליה דומיא דסוכה קמ"ל דלא. וספירת העומר נמי אין בה מעשה, להכי אצטריך לאסמוכי אקרא שתהא מעומד. [וצ"ע מה יתרץ לגבי ציצית שופר לולב ומילה שיש בהם מעשה].

ממשיך הרמ"ע דכי תנן הקורא את המגלה עומד ויושב, בברכה לא מיירי, ולעולם אימא לך מברך בעמידה וכן עמא דבר. [וכן כתב המג"א סי' תרצ]. ולעולם הנחת תפילין היא יותר דומה לציצית שופר ולולב דכוליה עלמא מברכי עלייהו מעומד. ולדידן דנהגינן לפטור התפילין שתיהן בברכה אחת מאי חזית לברך מיושב משום של יד נברך מעומד משום של ראש.

ברכת ק"ש וברכת התורה

ואין להביא ראיה מברכות ק"ש שאמרים בישיבה, דלא חשיבי לן כברכת המצות גרידתא אלא "צלוחתא מיושב" קרייה רבנן, (לשון הזה"ק בכמה מקומות לדוגמא פרשת במדבר דף קכ, ב). וברכת התורה ליחיד שאין אנו מדקדקים בה לברך מעומד, שניא היא "דתדירה". [צ"ע מה לי שמצות ת"ת הוי תדירא], עוד תי' משום דכתיב בה "בשבתך בביתך", והוא טעם מספיק גם לברכות ק"ש. [עי' לקמן שהבאנו דברי כמה מגדולי האחרונים שכתב שהברכה תלוי באופן קיום המצוה, וכן משמע מדברי הרמ"ע האלון]. ולנו "חבילות גדולות" של מצות שנהגו העם לברך עליהן מעומד, כגון ארוסין ונשואין מילה ופדיון הבן קביעות מזוזה ושחיטה ורבות כאלה, ומנהגן של ישראל תורה היא.

ועי' לקמן שהיעב"ץ מיישב המנהג הנפוץ אצל הספרדים שעל תפילין של יד גם מניחים מיושב, וגם מברכים מיושב.

"קבלה" או הלכה

הבאנו דברי המג"א שהיכא שיש סתירה בין הנגלה והנסתר אזלינו בתר הנגלה, וראוי לציין בזה דברי מהרש"ל (שו"ת סימן צח), עי"ש שנשאל אם להניח תפילין של יד בישיבה או בעמידה, מפני שהרבה מן המדקדקים (בדיקדו"ק עניות) להניח תפילין של יד בישיבה. והשיב מהרש"ל

שחדשים מקרוב באו ורוצים להיות מ"כת המקובלים" וממדרשי הנעלמים ומחלשי הראות לא יביטו באור הזוהר ולא ידעו מוצאו ומבואו וכוונתו, אלא שכך מצאו בספרי רשב"י, ודע אהובי שכל רבותי ואבותי הקדושים ששמשו גאוני עולם ראיתי מהם שלא נהגו כך, אלא כדברי התלמוד והפוסקים. **ואם היה רשב"י עומד לפנינו וצוח לשנות המנהג שנהגו הקדמונים לא אשגחינו ביה**, כי ברוב דבריו אין הלכה כמותו וכאשר כתב הקאר"ו (הב"י). וראיה לזה שהוא כתב סודות גדולות ואזהרות נפלאות שאין לברך שתי ברכות על תפילין של ראש ושל יד, ואנו לא אשגחינו ביה ומברכין שתיים. גם הוא כתב המניח תפילין בחול המועד חייב מיתה, ואנחנו מניחים ומברכין עליהן, ואף שבני א"י אינן מניחין תפילין כלל בחול המועד, לפי שהרשב"א בא וביטל המנהג לפי סברתו שתפס דעת ר"י בעל התוס', ולא שחשו לבד לדברי הזוהר.

ולא תאמר שהזקנים שהיו לפנינו לא ידעו מהספרים החצונים שנמצאו לעת עתה ביד הלומדים, הלא האגור (הנ"ל) נמי כתב שמצא ג' דינים בהזוהר, וכל הקדמונים למדו ודקדקו הרבה בספר ההוא, ואפ"ה לא חשו לזה (הנחת תפילין של יד מיושב), כי האמת שהוא עצמו כתב שלא מצא דבר זה בכל המחברים שראה בימיו. ועתה פקח עיניך וראה אם היה בזה ממש אי אפשר שלא הזכירו שום מחבר אחר, גם לא אישתמיט רמז בתלמוד בבלי וירושלמי ספרא ופסיקתא ושאלתות. ויפה כוונת הקאר"ו שהביא הרבה דברים מהזוהר וזה לא הביא, כי לא חש לזה.

ועוד דע שכוונת רשב"י לחלק תפילין של יד משל ראש, וכאלו הן בנויין על שתי יסודות, שתפילין של יד הוא רמז לתפילה מיושב, ושל ראש לתפילה מעומד, ואזיל לטעמיה שכתב נמי המניח תפילין בחול המועד חייב מיתה משום שתפילין של יד הוא הרמוז לה, ושל ראש רמז לשבתות ויו"ט, ואנחנו אין חוששין לזה אלא שתיהן ענין אחת הוא, וקשירה אחד היא, אלא שזהו כנגד הראש וזהו כנגד הלב. **ומי שלא ידע להשיג סודה על הנכון בקל יבא לקצץ בנטיעות.**

עוד מצאתי בליקוטים (האר"י ז"ל) שצריך להניח תפילין בעמידה, דאין לך דבר קדושה יותר מזו. ועוד שדומה לעבד העומד לפני רבו ומקבל עליו חותמו העשויה לעבדות, ולא חילק בין יד לשל ראש. וגם משמע להדיא שיעמוד מיד ויקבל חותמו, שעיקר חותם תפילין של יד שנאמר "כחותם על זרועו". לכן אהובי אל תלך בדרך אתם, ואין לך עסק בנסתרות המתיהרים בחידושים כאילו הן יודעים ומבינים רז תורה וצפונה, והלואי שידעו הגלויים. **מה יפה כח של רבי שמשון מקינון אחר שלמד סתרי הקבלה אמר שהוא מתפלל כתינוק בן יומיו.** עוד אומר לך שקבלתי מחמי הגדול מהר"ר קלונימוס ז"ל שקבל מהחסיד הגדול מהר"ר דניאל ז"ל שהיה תלמיד מובהק ושימש מהר"ר איסרל בעל תרומת הדשן ז"ל, וראה הנהגתו שנהג כמו שאנו נוהגין, ע"כ נהוג כדרכך ויהיה להם מה שלהם, אבל **דע שכל המשנה ידו על התחתונה וידינו על העליונה.**

תפילות שהותקנו על פי סוד

על פי דברי מהרש"ל אלו יצא הקצף של החק יעקב (או"ח תפט, א) נגד ה"חדשים מקרוב באו" שהדפיסו נוסח הספירה על פי הסוד וכוונת הספירות, וכהאי גוונא בהקפה שבלולב אומרין פסוקים על סדר כוונת האר"י ז"ל, וכן נדפס סדר התפלה עם עבודת הבורא, וכהאי גוונא הרבה ליקוטים מקובלים, ונתפשט דבר זה בעיני המון כאלו כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול, ובאמת לא נאה לכסיל כבוד, כי כבוד אלהים הסתר דבר. עי"ש שמביא דברי המהרש"ל, וממשיך וכותב שמדבריו רואים דאין לשנות המנהג אף בכת המקובלים, וכל שכן שאר שינוי המנהגים

שהוזכרו בספרים חדשים. ואף אי נימא דמותר לשנות איזה דבר לאיזה יחידי סגולה מי שמפורסם ומוחזק בחסידות ליודעי חן, אם רוצה לכוון איזה דבר או לשנות כפי מה שמצא חידוש בדברי אחרונים, גם זו בהצנע לכת, ולא לפרסם הדבר לשנות המנהג, וצווחין ככרוכיא על מי שעושה כמנהג ישנים כאלו חידושי תורה מאתם תצא, והשם יודע אם לעקל.

[ראוי לציין סיפור ששמעתי על הדברי חיים בקשר לאמירת "לשם ייחוד", שפעם אמר "ווי גרעכט איז געווען רעב חזקאל (הנודה ביהודה - ר' יחזקאל לנדא), די בעל אגלה "שפרינגט פון זיין פערד" און לויפט אריין אין קלויז און פאנגט אהן מייחד זיין ייחודים. (איך צדק בעל הנודה ביהודה שאין לומר "לשם ייחוד", שבעל האגלה קופץ מהסוס, נכנס לביהכ"נ, ומתחיל לייחד ייחודים)].

ציצית

כתוב בשו"ע (או"ח ח, א) יתעטף בציצית ויברך מעומד. ועי' מג"א (ס"ק ב) שגם הברכה וגם העטיפה יהיו בעמידה. אבל תמה המג"א שלענין מצות הפרשת חלה (יו"ד ר"ס שכ"ח) משמע דמותר לברך מיושב, והוא משנה שלימה (שאשה יכולה להפריש חלה ערומה). ות"י המג"א שהפרשת חלה אינו מצוה כל כך, דאינו עושה אלא לתקן מאכלו דומיא דשחיטה.

ציצית מתיר או מצוה

וכתב הגרע"א שלדבריו גם ברכת השחיטה אינו צריך שיהיה מעומד. אבל העיר הגרע"א שבציצית גם כל זמן שאינו לובש טלית בת ד' כנפות אינו מחוייב להתעטף בציצית, אלא דמ"מ אחר העיטוף חל עליו מ"ע לעשות ציצית, ולא משום תיקון הבגד, דליכא איסור על הבגד לילך בלא ציצית, אלא דמוטל עליו מ"ע לעשות ציצית. (כדברי הר"י במרדכי נלכות קטנות רות תתקמ"ד).

הברכה תלוי באופן קיום המצוה

ועל עיקר תירוצו של המג"א תמה עליו היעב"ץ (מור וקציעה שם) ד"מאי מהני", הא הסיבה שצריך לעמוד בברכה הוא מפני כבוד קדושת השם שבברכה הוא, כדיליף בירושלמי מהכתוב ויאמר דבר ה' לי אליך ויקם וגו', (לא מצאתי), שמע מינה דבכל הזכרת השם צריך לעמוד, אם כן כל הברכות שוות לענין זה.

וכתב שצ"ל שנתכוון המג"א למש"כ הא"ח דמפרש הך ירושלמי על ברכת המצות, משא"כ ברכת הנהנין נאמרת בישיבה וכמו שאנו נוהגין, ולפי זה הכי קאמר במג"א כיון דחשיב רק תיקון מאכל שהוא להנאתו הדר הוי כברכת הנהנין. ואע"פ שאין זה לשונו ולא היה לו לומר שאינה מצוה כל כך, מ"מ יראה לי שזוהי כוונתו, ואל"ה לא ידענא מאי קאמר. ומוסיף שעיקר סברת האבודרהם לא ידעין מנא ליה.

ומסביר היעב"ץ שכל הדברים הנעשים בעמידה ברכתן כמו כן היא בעמידה, דכה"ג אית ביה משום כבוד הזכרת השם, אבל הדברים הנעשים בישיבה אין נאה לברך עליהן מעומד שלא כדרך עשיית העסק שעליו היא הברכה, ומשו"ה נקט ברכת הנהנין לדוגמא בלבד לפי שדרך אכילה ושתייה בישיבה, אבל אי אתרמי דעביד להו מעומד גם הברכה שלהם נאמרת בעמידה.

וכן לענין ברכות המצוות משום דרובא דידהו מצותן בעמידה נקט הירושלמי שצריך שהברכה יהיה בעמידה, ולעולם דוקא בברכת המצוה שיש קפידא לעשות המצוה עצמה מעומד, כגון עומר שופר ומילה, דאע"ג דכולהו בדיעבד יצא אם עשאן בישיבה, אפ"ה יש רמזים בפסקים להקפיד לכתחילה. אבל מצוה שאין לה רמז בכתוב שצריכה עמידה אפילו לכתחילה, כמו שהוא הענין בחלה, אף ברכתה כמותה בישיבה. ולפי"ז מיושב קושיית המג"א מציצית, דגבי ציצית נמי ילפינן "לכם" "לכם" מעומר שצריך לעמוד בשעת עשיית המצוה.

הכלל היוצא מדבריו, לא שנא ברכת המצות לא שנא ברכת הנהנין, כדרך עשיית המצוה או עסק ההנאה כן ברכתו כמותו, אם בעמידה בעמידה ואם בישיבה בישיבה. ונ"מ נמי להמדקדקים הנוהגים בתפלה של יד להניחה מיושב, ומנחי בה סימנא "כי יד על כס יה", ויש להם להתלות באילן גדול האר"י ז"ל, (ואע"פ שמהרש"ל חגר חרבו נגדם והעיר כל חמתו עליהם, כבר עמדו נגדו גבורי כח אנשי חיל הנשמעים למצות האר"י ז"ל, ושקליה למטרפסיה), שיברכו עליה כמו כן מיושב, ולא כפשרת המג"א (הנ"ל).

ברכה על קריאת מגילה

כדברי היעב"ץ כתב ג"כ הפרמ"ג (או"ח משבצ"ז סי' תלב, ג) אחרי שדן באריכות מסיק שהכלל העולה העיקר ילפותא בעשייה, וברכה ממילא, כדין המצוה כך דין הברכה, ומש"ה ברכת הנהנין הברכה בישיבה, ואפשר הוא הדין ברכת שבח והודאה. ולפי זה תמה על מש"כ המ"א (תרצ, א) לענין ברכת המגילה שמציין להא דאמרינן בסימן ח שברכה בעמידה, והק' הפרמ"ג הא קריאת המגילה מיושב, א"כ ה"ה הברכה. ועוד שציצית מה"ת ומגילה אינו אלא מדרבנן, וספירת העומר זכר למקדש.

שו"מ בחכמת שלמה (או"ח סי' ח) כדברי האחרונים הנ"ל, עי"ש שג"כ מיישב קושיית המג"א מחלה דמברך מיושב, דחז"ל תקנו דבענין המצוה כן הוי הברכה, דאם המצוה מיושב הוי הברכה נמי מיושב, אבל אם המצוה מעומד אז גם הברכה תהיה מעומד.

וכ"ה בספר פני יהושע (מגילה כא) וז"ל דלא בעינן ברכת מצות מעומד אלא בהנך שעיקר מצוותן מעומד, כגון בשופר וציצית דילפינן מעומר וכן בהלל וכיוצא בו, וא"כ הכא במגילה כיון דבעיקר מצוותה עמידה לא מעכבה כ"ש ברכה דידה. ותמה על המג"א שנדחק ליישב הא דברכת חלה מיושב, ולא נחית לפרש דבשופר וציצית דוקא בעינן מעומד דילפינן מעומר, והלל נמי איכא קרא.

קריאת הלל

כתב השבלי הלקט (ר"ח סימן קעג) שהר"ר מאיר נר"ו הורה שמצות הלל קריאתו מעומד. ומביא מאחיו ר' בנימין נר"ו הטעם ע"ש הכתוב "הללו עבדי ה' שעומדים בבית ה'", כלומר הללו את השם בעמידה, לפי שההלל עדות שבחו של מקום ונפלאותיו ונסיו שעשה לנו ומצות עדות בעמידה. וכן היו קורין אותו בעזרה על שחיטת הפסחים בעמידה, שהרי אין ישיבה בעזרה.

הלל ליל פסח

ממשיך השבה"ל שמה שקורין אותו בלילי פסחים בישיבה, מתוך שחולקין אותו שאין קורין אותו כולו כאחת אין מטריחין אותו לעמוד. ועוד שהרי יושב על שולחנו וכוסו בידו, ושמא

תיטרף דעתו מתוך סעודתו ויפיל הכוס מידו. ובמסכת סופרים משמע שהיו רגילין לקרותו בעמידה בבית הכנסת בלילי הפסח, על כן לא הטריחוהו עתה לעמוד מעל שולחנו לקרותו בעמידה. ומורי הר"ר מאיר נר"ו הורה לפי שדרך לילי פסחים דרך הסיבה וחירות, אין מטריחין אותו לעמוד.

קריאת ההלל בפורים

בשו"ת הר צבי (או"ח ב סי' קל) מביא קושיית החת"ס (או"ח סימן נא) על עצם הדין שקריאת המגילה כשרה בישיבה, הא יש חיוב הלל בפורים רק ד"קריאתה זו הילולה", כמבואר במגילה (יד, א), והלל הא צריך להאמר מעומד כמבואר באו"ח (סימן תכב). ותי' הגרצ"פ דהא גם הלל מצינו לפעמים בישיבה בליל פסח, וכמבואר שם בשבלי הלקט הטעם שמתוך שחולקים אותו לשנים אין מטריחים אותו לעמוד. עכ"פ מבואר מדבריו שגם בהלל אין העמידה לעיכובא ומשום טירחא יתירה הקילו. ולכן לא הקפידו בקריאת המגילה, (אולי כוונתו משום שקריאת המגילה הוי קריאה ארוכה ולא הטריחו שיהיה בעמידה כמו הלל ליל פסח).

עוד כתב דיש עוד להביא ראיה שמגילה אין לה כל דיני הלל, שהרי הלל זמנו רק ביום וקריאת המגילה חיובה בלילה וביום. [לא מובן לי הראיה, שאין ספק שקריאת מגילה לא תוקן במקום הלל, אלא שיש חיוב לקרא המגילה, ולכן אין תימה שיש חיוב ביום ובלילה, שה מצד חיוב מקרא מגילה, אלא שע"י קריאת מגילה מקיים גם הענין של הלל, ומה"ט לא תקנו לומר הלל בפורים].

ברכת התורה

יש להסתפק האם ברכת התורה צריך להיות מעומד, או שיכול לברך בישיבה, שלפמש"כ כל האחרונים הנ"ל שתלוי בעשייה, א"כ הרי לימוד התורה על פי רוב נעשה בישיבה, א"כ ה"ה הברכה. אמנם בשו"ת ציץ אליעזר (חלק טז סי' ב) דן בזה והביא שהגר"ע יוסף בספרו יח"ד הביא דברי שו"ת ישכיל עבדי (ח"ח או"ח סי' ג) שכותב שע"פ הסוד יש לברך ברכת התורה מעומד, והגר"ע יוסף דחה דבריו, וכתב הצי"א שאמנם אין לי עסק בנסתרות ולא אבין טעמו של הישכיל עבדי שם, אבל יש מקום לומר כן ע"פ הסוד מטעמא אחרינא. דהנה בספר ערך שי (או"ח סי' ח) מסביר הא דציצית צריך להיות מעומד ע"פ הזוה"ק, דמצוה דליתא רק בזכרים ילפינן מעומר דליתא ג"כ רק בזכרים והוא מעומד, וה"נ בציצית כדאיתא בזוה"ק (תצוה קפג, א) מילתא דזכורא צריך להיות בעמידה ולא בנוקבא דארחא למיתב. וכ"כ ברעיא מהימנא פרשת אמור (צז, ב) וז"ל לא אתמסר חושבנא דא אלא לגברא, וע"ד חושבנא דא בעמידה.

וא"כ יש לומר שהוא הדין נמי בברכות התורה דצריך להיות בעמידה, דהא איתא בזוה"ק (חיי שרה קכו, ב), הובא גם במהרש"ם (דע"ת או"ח סי' מג, יד), דאורייתא לא אתייהבת אלא לדכורי, דהא נשי פטירי מפקודי דאורייתא. וא"כ הא הוא רק מילתא דזכורא, ומילתא דזכורא לפי הזוה"ק צריך להיות בעמידה. ופוק חזי מאי עמא דבר שמדקדקים לברך ברכת התורה בעמידה.

וכבר הבאנו דברי רמ"ע מפאנו שכתב וז"ל ברכת התורה ליחיד שאין אנו מדקדקים בה לברך מעומד, שניא היא דתדירה וכתוב בה בשבתך בביתך. משמע שגם על פי סוד אין ענין. (אלא דצ"ב מה הסברא של "תדירא").

ובספר תשובות והנהגות (כרך ב סימן לז) כתב סברא לעמוד בברכת התורה, שהרי חיוב ברכה"ת נלמד מקרא ד"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו", ובאמת כבוד התורה בעמידה, אך מפני חולשה או צורך הלימוד מותר לישב כדאיתא בסוף סוטה, ולכן ראוי לכבד התורה ולברך מעומד.

שוב הביא שסיפרו לו על האדמו"ר הקדוש מבעלזא רבי אהרן רוקח זצ"ל שהאריך מאד בברכת התורה ואמר בישיבה, אבל כתב שיתכן שהיה חלוש ובפרט שהיה מאריך וכדי שיתכוון עדיף בישיבה, אבל לדידן שלא מאריכים, ראוי לכבד המצוה ולעמוד.

עוד כתב שלהרבה פוסקים דינו כברכת השחר, וחייבין כל יום אפילו לא ישן, ואז מסתברא שצריך עמידה לכתחילה כשאר ברכת השבח, וע"כ ראוי לעמוד ולברך בכוונה ברכת - המצוות זאת.

ברכת השחר

"ערבא דערבא צריך", מה שנוקט כדבר פשוט שברכת השחר צריך לומר בעמידה אינו פשוט כלל, שהרי לפי סברת הרמ"ע שכל דבר שבא "ממילא" אין צריך לברך בעמידה, הרי רוב ברכת השחר אינם קשורים למעשה שהוא עושה כגון הנותן לשכוי, שלא עשני וכו', בפרט שאנחנו מברכים על "מנהג העולם". ועוד ראיתי בספר "הערות" של הגריש"א זצ"ל (ברכות ס, ב) שכתב להדיא שאינו צריך עמידה, וז"ל עוד מבואר בסוגיין בברכות השחר ממה שאמרו "וכי תריץ יתיב" משמע שעכשיו יושב ומברך וקודם שכב ובירך, ומבואר א"כ שמעיקר הדין אי"צ לומר ברכות השחר מעומד.

בדיקת חמץ

על פי דברי הפרמ"ג כתב בספר חשוקי חמד (פסחים ז, א) אפשר לברך ברכה של בדיקת חמץ בישיבה, כיון דבדיקת חמץ אינה צריכה להיות בעמידה, ואדרבה לפעמים צריכים לשבת כדי לבדוק במקומות הנמוכים. והביא דברי העטרת זקנים (הנ"ל) שמברכין מעומד על שבעה דברים, תפילין, ציצית, תורה (קריאת התורה), תקיעת שופר, קידוש לבנה, עומר, לולב ומילה. אולם בב"י (סימן ח) כתב בשם הא"ח דהא דגרסינן בירושלמי "כל הברכות מעומד" על ברכת המצות קאמר ולא על ברכת הנהנין, וכן משמע במשנ"ב (שם סק"ב) דכל ברכת המצוות לכתחילה צריך להיות בעמידה.

סוכה

כתוב בשו"ע (או"ח תרמג, ב) להרמב"ם, מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב, ואח"כ מברך זמן. וכתב הרמ"א שאין נוהגים כן אלא מקדשין מיושב, וכן דעת הרא"ש.

ועי' בט"ז (ס"ק ב) בשם הב"י שטעמו של הרמב"ם ד"לישב בסוכה" - ישיבה ממש, וכדי לברך עובר לעשייתה היה מברך מעומד קודם שישב, ולפי שבלייל ראשון א"א לו לברך עד שיקדש תחלה, היה צריך לקדש מעומד כדי לברך ברכת סוכה ג"כ מעומד, ונמצא שבירך עובר לעשייתה. הרא"ש הקשה על הרמב"ם דא"כ היה לו לברך קודם הכניסה, דהכניסה היא המצוה ולא הישיבה, אלא ודאי כיון דמצות סוכה היא אכילה וטיול, אם מברך אחר שישב מקרי שפיר עובר לעשייתה, כדאיתא בירושלמי (פ' הרואה) נתעטף אומר "להתעטף בציצית", אלמא אע"ג שכבר נתעטף מברך, לפי שהמצוה כל זמן שהוא מעוטף ועומד, ה"נ בסוכה המצוה נמשכת כל זמן האכילה.

וּכְתַב הַט"ז שְׁגַם הַרְמַב"ם אִינּוּ מִפְּרֵשׁ "לִישֵׁב בַּסּוּכָה" שֶׁהַמְצוּהָ בִישִׁיבָה מִמֶּשׁ, דֹּא"כ מֵאִי "בַּסּוּכּוֹת תִּשְׁבּוּ", וְכִי נִצְטוּיֵנוּ לִישֵׁב מִמֶּשׁ כָּל ז' הַיָּמִים, אֲלֵא גַם הַרְמַב"ם ס"ל לְשׁוֹן קִבְיָעוֹת וְעַכְבָּה, אֲלֵא דִלָּא מִינְכֵר הַקִּבְיָעוֹת אֲלֵא ע"י שִׁיּוּשׁב מִמֶּשׁ בְּזֶה מֵרָאָה שְׂרוּצָה לְהִתְעַכֵּב שֵׁם, וְכֹל זִמָּן שְׁעוּמַד לֹא מִינְכֵר, וְכ"ש דִּלָּא מִינְכֵר בַּכְּנִיסָה לַחֹד.

אכילה מעומד

וְעִי' בַּמֶּשֶׁנ"ב (שֵׁם ס"ק ד) דִּלְדַעַת הַרְמַב"ם הִישִׁיבָה הוּא תַחֲלַת עֲשִׂיַת הַמְצוּהָ, וַיֵּשׁ לוֹ לְבִרְךְ עוֹבֵר לְעֲשִׂיַתֵּן הִיֵּינוּ קוֹדֵם עֲשִׂיַת תַּחֲלַת הַמְצוּהָ, וַיֵּשׁ לוֹ לְנִהוּג כֵּן כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים. וְהֵרָא"ש ס"ל שִׁישׁ לְסִמּוּךְ הַבְּרַכָּה עַל עֵיקַר הַמְצוּהָ שֶׁהִיא הָאֲכִילָה, וְכַמֶּש"כ סוּף סִימָן תַּרְל"ט שְׁנוֹהֲגִין שְׂאִין מִבְּרַכִּין אֲלֵא עַל הָאֲכִילָה, וּבִשְׁעָה"צ הִבִּיא דְבָרֵי הַט"ז שְׁגַם הַרְמַב"ם מוֹדָה לְהֵרָא"ש דֹּא"כ אֲוֹכַל מְעוּמַד יִכּוֹל לְבִרְךְ לִישֵׁב בַּסּוּכָה, דִּהְכוּוּנָה הִיא הַעַכְבָּה בַּסּוּכָה כְּמוֹ שִׁכְתוּב וְתִשְׁבּוּ בַּקֹּדֶשׁ יָמִים רַבִּים, וְלְדַעַת הַב"ח אִם אֲוֹכַל מְעוּמַד אִינּוּ יִכּוֹל לְבִרְךְ לִישֵׁב בַּסּוּכָה לְדַעַת הַרְמַב"ם, וְלֹאֲכּוֹל בְּלִי בְּרַכָּה גַם כֵּן אִינּוּ רִשְׁאִי, וְעַל כֵּן מוֹכֵרַח לִישֵׁב וּלְבִרְךְ, אִם לֹא שֶׁהוּא אֲנוֹס וְאִינּוּ יִכּוֹל לִישֵׁב.